SIMINA-MARIA TERIAN-ROMANIAN TEXTEMES. AN APPROACH FROM THE PERSPECTIVE OF INTEGRAL LINGUISTIC-THE EUROPEAN INSTITUTE IAȘI, 2015

Codruța Cozma
PhD. student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare

Abstract: The Romanian texts are distinguished by their variety and multitude and are a huge source of expressiveness, but also a challenge for linguistic analysis. Simina-Maria Terian has elaborated a very well articulated work in which she studied the nature of these syntagmatic structures and their textual-discursive concretisation, both in the media and in the literary works.
The verbal language characterizes human communication and is customized by the expression of each speaker. Also, the free use of words is intertwined with repetitive speech sequences through which the locator refers to the idiomatic tradition and adds more authority to his own discourse. Repeated speech units have an important role to play in the meaning of the literary text analyzed and contribute to the evocation of a passed world.

Keywords: texteme, repeated speech, idiomatic competence, integral linguistics.

Simina-Maria Terian este lector la Facultatea de Litere a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Domnia sa are o activitate științifică susținută, concretizată în participarea la numeroase conferințe naționale și internaționale, publicarea de studii și articole și realizarea volumelor: *Elemente de gramatică a textului. Teorie și analiză* (2004), *Schițele lui Caragiale. Prototip textual și variații stilistice* (2004).

Volumul *Texteme românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*, apărut în 2015 sub egida Institutului European, constituie o adaptare a tezei de doctorat a autoarei, susținută cu câțiva ani înainte. Lucrarea își propune să abordeze textemele românești din perspetiva integralismului lingvistic coșerian și a poeticii dezvoltate de Mircea Borcilă pe baza metaforologiei blagiene. Cartea este structurată în șase capitole în care se urmărește prezentarea exhaustivă a acestui fenomen specific discursului repetat: textemul.

În primul capitol se realizează o prezentare a stadiului studiilor despre texteme atât la nivel internațional, cât și în lingvistica românească. Sunt surprinse în manieră critică abordările frazeologiei generativiste, cognitiviste, paremiologice, precum și studiile stilistice consacrate textemelor.

Capitolele al doilea și al treilea încearcă să analizeze conceptul-temă din perspectiva teoretică a lingvisticii integrale. Autoarea pornește de la nivelurile limbajului (universal, istoric,

individual), pe care le-a impus în lingvistică Eugen Coşeriu, şi de la competenţele asociate (elocuţională, idiomatică şi expresivă). Valorificând tripartiţia coşeriană *desemnare – semnificaţie – sens*, se abordează *discursul repetat* definit de acelaşi cercetător drept „ceea ce s-a spus deja" şi se ilustrează modul în care sunt concretizate textemele în diferite limbi istorice, dar şi cum sunt acestea folosite în exprimarea particulară/individuală.

Domnia sa urmăreşte definirea textemelor din perspectivă semantică şi aplică modelul prismatic de analiză al lingvistului belgian Dirk Geeraets asupra acestora. Autoarea arată că textemele pot fi analizate în elementele lor constituente, dar că în acelaşi timp ele vehiculează un „sens metaforic global" (p.166) care nu poate fi dedus din simpla articulare a acestor elemente pe principiul compoziţionalităţii, de aceea defineşte textemele ca „unităţi ale discursului repetat caracterizate prin nonderivabilitate directă (nemijlocită) a planurilor *conţinutului* lor "(167).

Se demonstrează astfel că există raporturi de izomorfie între elementele unui textem – sensul global putând fi obţinut prin simpla articulare a sensurilor elementelor expresiei" (p. 174), dar şi raporturi paradigmatice motivate pe bază metonimică şi/sau pe bază metaforică. Pornind de la teoria autorului deja amintit, Simina-Maria Terian caracterizează cu ajutorul conceptului de *motivaţie* categoriile discursului repetat identificate de Coşeriu (perifrazele lexicale, sintagmele stereotipe şi textemele), punându-le în evidenţă trăsăturile prin care acestea se diferenţiază. De asemenea, clasifică textemele în funcţie de planurile vorbirii în: diasketice – care se manifestă doar în planul unei anumite limbi, fiind „fenomene de ordin idiomatic" (p.182), texteme diasemice – care presupun competenţa expresivă a vorbitorilor şi cuprind: citate celebre, clişee frazeologice internaţionale; şi texteme diatropice – texteme care au un sens obţinut prin reconfigurarea sensului textemului originar prin intermediul altui textem. Această ultimă categorie de texteme suferă modificări produse de determinarea textual-discursivă care se poate manifesta ca: determinare slabă – textemul este integrat în discurs fără alterarea configuraţiei, determinare forte – integrarea îi modifică configuraţia, dar nu şi semnificaţia idiomatică, şi reconfigurare – se modifică atât structura textemului, cât şi semnificatul său figurat.

Textemele sunt grupate şi în funcţie de configuraţia lor, realizându-se următoarele clase: textemele eventive (cu beneficiar determinat sau nedeterminat) şi texteme descriptive (subclasificate în: esenţiale – bazate pe implicaţie, afinitate, metaforizare, şi relaţionale – echivalente şi comparative).

În cel de-al patrulea capitol al lucrării se detaliază mai întâi un „cadru teoretic al semanticii configurative" (p. 195-205), insistându-se asupra clarificării noţiunilor de *câmp idiomatic* şi *clasă idiomatică*, iar apoi aceste concepte sunt aplicate asupra a două configuraţii paradigmatice din limba română: „câmpul idiomatic al FURIEI" şi „clasa idiomatică a LUPULUI", analiza realizându-se şi prin raportarea la manifestările discursive ale acestor termeni şi în alte limbi.

Capitolul V este dedicat studiului textemelor din perspectiva lingvisticii textului şi analizei statutului acestora în discursul „informativ" (discursul public actual), punând în evidenţă potenţialul creator al acestor unităţi. Pornind de la opera lui I. L. Caragiale, autoarea demonstrează existenţa în limbajul mass-media a numeroase texteme diasemice, a căror utilizare s-a realizat prin *reîncadrare* (materializată ca topicalizare, reîncadrare „slabă", reîncadrare „forte" şi reîncadrare absolută), dar şi prin *reconfigurare* (manifestată ca modificare graduală a

sensurilor textemelor, dezvoltare a sensurilor și a funcțiilor acestora și prin compunerea a două sau mai multe texteme care creează o structură lingvistică inedită). Utilizarea acestor texteme necesită existența unui context minin de referință, necunoașterea sursei primare a textemului alterează/atenuează capacitatea de semnificare a acestuia.

Capitolul ultim analizează textemele din perspectiva poeticii lingvistice și cercetează rolul acestora în romanul *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu. Folosind conceptele de *câmp referențial* și *cuante referențiale* (în accepțiunea pe care Mircea Borcilă le-a dat-o acestor noțiuni) subordonate teoriei „poezei discursive" a autorului amintit, lucrarea prezintă strategiile de articulare a sensului „poetic" prezente în text: strategia *diaforică* (instituirea a două câmpuri referențiale între care există o tensiune ireductibilă), strategia *endoforică* (încercarea de a anula tensiunea prin accentuarea analogiilor) și strategia *epiforică* (planurile referențiale anterioare se proiectează într-o „lume posibilă imposibilă" – p.269). În urma analizei, autoarea include textul studiat într-un *tipar simbolic-mitic* (p.309) și ajunge la concluzia că „deși nu constitue prin ele însele metafore 'poetice' (revelatorii / trans-semnificative), textemele intră uneori ca 'termeni' în alcătuirea unei metafore 'poetice' complexe și contribuie astfel și la creația de lumi, nu doar de sensuri" (p. 314).

Remarcabilă prin aparatul critic utilizat, prin multitudinea trimiterilor bibliografice și prin acuratețea analizei, lucrarea doamnei Simina-Maria Terian este o scriere de referință în domeniul discursului repetat românesc.